lui Michael Wolgemut, erau marcate de cîteva capodopere ca *Dipticul Georg von Löwenstein* pictat de Hans Pleydenwurff sau de ilustrațiile din „Cronica lumii" și „Der Schatzbehalter".

Stampa lui Schongauer, atît de importantă prin rangul ei de operă de artă independentă, figura cu exemplare admirabile, amintind călătoria de studii întreprinsă de Dürer la Colmar pentru a cunoaște creația vechiului maestru. Cele două călătorii în Italia, precum și călătoria din Flandra au fost evocate pe larg prin operele artiștilor pe care i-a consultat: Jacopo de Barbari, Quentin Metsys, Lucas van Leyden cît și prin scenele, siluetele, costumele observate direct de Dürer în acele ținuturi. Totodată, orașele vizitate au fost ilustrate prin operele diferiților artiști, ca de exemplu Veneția prin desenele lui Bellini. Orașul Nürnberg se prezenta și el în realitatea secolului al XVI-lea, imortalizat de acuarelele lui Dürer.

După evocarea personalității, familiei, prietenilor, maeștrilor, călătoriilor, urmau alte aspecte ale spiritului epocii: curtea imperială cu portretele împăraților, realizate de Dürer, proiectele de decoruri și cortegii triumfale.

Relațiile lui Dürer cu problemele științifice se desfășurau pe mai multe teme, ilustrate fie cu propriile sale studii, fie cu cele ale contemporanilor. Raporturile lui Dürer cu celelalte domenii de creație — orfevrărie, sculptură, vitraliu încheiau circuitul grandioasei expoziții.

O mențiune se cuvine regiei de punere în valoare a operelor. Discreția, sobrietatea și bunul gust au dominat întreaga arhitectură de interior. Panouri de mărimea pereților, îmbrăcate în pînză de un ton neutru, gri, creau fundalul picturilor. Paspartuuri pe sistem de frîză, adîncite, colorate în gri-albăstrui închis sau roșu spre brun, încastrau gravurile și desenele. În rest, culoarea foarte închisă, de gri spre negru a pereților, făcea neobservată trecerea de la frîza paspartuului la zid. Fascicolele de lumini din tavan, proiectate pe fiecare lucrare, concentrau atenția privitorului pe fiecare piesă.

Multiplele aspecte ridicate de această mare expoziție, conținutul ei umanist, au adus în fața omenirii forța creatoare a unuia dintre cei mai renumiți artiști ai Renașterii, care de-a lungul întregii sale existențe a fost animat de pasiunea pentru căutarea adevărului.

Stela IONESCU

PRIMUL CONGRES INTERNAȚIONAL DE ETNOLOGIE EUROPEANĂ 24 — 28 AUGUST 1971

Primul Congres internațional de etnologie europeană, manifestare de prestigiu științific, a reunit la Paris circa 300 de specialiști din toată lumea. Organizat de Societatea internațională de folclor, afiliată Uniunii internaționale de științe antropologice și etnologice, de către Muzeul național de arte și tradiții populare din Paris și Muzeul Omului, secția Europa, congresul s-a desfășurat sub înaltul patronaj al Ministerului Afacerilor Culturale și al Ministerului Educației Naționale din Franța.

Comitetul de organizare al Congresului a fost constituit din personalități cu renume mondial în domeniul etnologiei: președinte, Georges-Henri Rivière, conservator-șef onorific la Musées nationaux, consilier permanent al I.C.O.M.; vicepreședinți: Jean Cuisinier, conservator-șef al Muzeului național de arte și tradiții populare, director al Centrului de etnologie franceză, Robert Gessin, profesor la Muzeul național de științe naționale, director al Muzeului Omului, Roger Lecotte, vicepreședinte al Societății de etnografie franceză; secretar general Claude Marcel-Dubois, director de cercetări la Centrul național al cercetării științifice, secretar executiv; Jacques Zwirn, delegat cu relațiile externe al Muzeului național de arte și tradiții populare; membri: Hélène Tremaud, conservator la Muzeul național de arte și tradiții populare, Monique de Fontanès, secția Europa de la Muzeul Omului.

Ședințele de lucru au avut loc la Muzeul național de arte și tradiții populare din Paris. Pentru buna desfășurare a congresului, lucrările s-au ținut în cadrul a trei ședințe plenare, unde au fost susținute temele generale, și în cadrul celor nouă comisii de probleme.

Ședințele plenare au fost deschise în ziua de 24 august de prof. dr. docent Mihai Pop cu referatul *Problèmes généraux de l'ethnologie européenne*, după care, în ziua de 25 august, prof. J. Creimas a susținut referatul *Langages en tant que systhème de communication (langage oral, langage gestuel, langage musical)*, iar la 26 august J. Cuisinier a vorbit despre *Informatique et application muséographique, méthodes avancées d'étude des données ethnographiques*.

Referatele generale au fixat din punct de vedere teoretic și practic cadrul de dezvoltare al etnologiei europene în viitor și sarcinile imediate care îi stau în față. Aspectele prezentate precum și viziunea asupra perspectivei privesc întreaga disciplină, inclusiv din țara noastră. Astfel, în referatul său, prof. dr. docent M. Pop a dat o nouă definiție etnologiei europene, precizînd că: „*Etnologia europeană este disciplina care se ocupă cu cercetarea acelei părți din cultura continentului nostru — cu toate implicațiile sale — care se exprimă prin texte, în cea mai largă accepțiune a termenului, considerînd ca texte nu numai faptele literaturii orale prezentate prin texte efective, dar și obiceiul în totalitatea sa, o ocupație, un procedeu tehnic, ca și costumele sau uneltele considerate nu numai în materialitatea lor dar și în funcționalitatea lor*".

Acest punct de vedere nou, acceptat unanim în cadrul congresului, deschide perspective largi dezvoltării viitoare a cercetărilor etnografice și folclo-

https://biblioteca-digitala.ro

rice, permiţînd studiul complet şi paralel al tuturor aspectelor culturii populare, în vederea cunoaşterii fenomenelor în ansamblul lor.

O problemă deosebit de importantă, cu multă aplicabilitate în domeniul muzeelor a fost aceea a „Metodelor avansate de tratare a datelor etnografice europene şi aplicaţiile informaticii", prezentată de Jean Cuisinier, directorul Muzeului naţional de arte şi tradiţii populare din Paris.

Din referat, discuţii şi demonstraţiile practice organizate la muzeu, a rezultat că informatica face posibilă tratarea maselor importante de date cu o viteză imposibil de realizat altfel, precum şi eliminarea eventualelor erori. Aplicarea tehnicii informaticii la datele etnografice duce în mod necesar însă la formalizarea cunoştinţelor, la construirea deci de modele descriptive ale datelor, de modele de enunţare a proporţiilor, de modele de articulare a teoriilor. Acest fapt impune o explicare completă a conceptelor şi regulilor de construire a diferitelor modele, o disciplină mai riguroasă a exprimărilor şi chiar a gîndirii. Constrînsă de formalizare, gîndirea etnografică poate fi astfel împinsă către formularea de ipoteze care să se preteze la verificare. Ea este deci obligată să formuleze tipuri veridice determinate de modalităţi precise, de probe concrete, construite fie pe baza modelelor de sisteme ipotetico-deductive, fie pe sistemul interpretativ.

În mod special s-a discutat problema aplicării informaticii la două grupe de probleme: cercetarea şi clasificarea datelor pe de o parte, analiza şi interpretarea lor pe de altă parte.

Cele două tipuri de aplicaţii merită să fie citate, şi deoarece ele ne introduc în probleme dificile ca: documentarea automatică asupra colecţiilor construcţia automatică a reţelelor de relaţii înrudite.

Făcînd o paralelă între aplicaţiile informaticii în domeniul arheologiei şi etnologiei, J. Cuisinier sublinia că, la prima vedere, colecţiile etnografice şi colecţiile arheologice se pretează la aceeaşi exploatare. Diferenţele care ţin de modul de achiziţie — săpături sau colecţii de teren — nu par, la prima vedere, să antreneze o diferenţiere din punct de vedere al descrierii, necesară în ambele cazuri.

După un examen aprofundat însă, un specialist îşi poate da cu uşurinţă seama că, aliniind descrierea colecţiilor etnografice la descrierea colecţiilor arheologice, riscăm să pierdem avantajul autenticităţii limbajului local, cules de pe teren, datorită limbajului tehnic documentar. În cazul săpăturilor arheologice, dimensiunile şi forma, materia şi decorul sînt variabile cunoscute, tehnica de fabricaţie şi tehnica de utilizare variabile necunoscute. Tot efortul ulterior de cercetare va consta în analiza datelor cunoscute, pentru a stabili pe cele necunoscute. În cazul colecţiilor etnografice, situaţia epistemologică este inversă: unitatea concretă, ultima sursă de informare, nu este piesa din colecţie, ci totalitatea datelor semnificative în care se situează obiectul. Cercetarea etnografică stabileşte concomitent: denumirea şi comentariile, regulile şi riturile, credinţele şi obiceiurile. Variabilele care descriu tehnicile de fabricaţie şi modul de folosire sînt deci cunoscute, în aceleaşi condiţii de observaţie ca şi cunoaşterea dimensiunilor şi formei, materialelor şi decorului. Datele sînt epistemologic omogene, pot fi coroborate şi tratate simultan.

Din această primă diferenţă decurge implicit a doua, cu privire la categoriile descrierii. Primatul, în practica arheologică, aparţine obiectului, sursa ultimă la care trebuie să revenim totdeauna; categoriile descrierii trebuie raportate la obiectul însuşi şi procedat la o analiză a elementelor componente prin sintetizarea trăsăturilor elementare. În practica etnografică, din contră, primatul nu aparţine obiectului, ci datelor culese de pe teren despre obiect, sursa semnificaţiei lui. Descrierea trebuie să reflecte în cazul acesta însăşi gîndirea creatorilor, iar tipul trebuie să rezulte din sinteza trăsăturilor pe care creatorii le consideră proprii. În primul caz, gîndurile creatorilor sînt incluse în obiect şi nu culese; în cel de-al doilea, ele nu numai că sînt culese ca obiectul însuşi, ci devin chiar determinante, deoarece de ele depinde clasificarea, prin intermediul tehnicilor de fabricare şi utilizare, dimensiunilor, materiei prime şi formei.

Opoziţia dintre cele două tipuri de descriere constă mai puţin în conţinut cît în modul de finalizare. Prin conţinutul său, activitatea etnografică se apropie adesea de cea arheologică, pentru că, din păcate, se pun întrebările: Cîte colecţii etnografice sînt însoţite de o documentaţie care să permită o descriere în termeni locali? Cîte obiecte n-au fost colecţionate de pe teren fără ca deţinătorii lor să mai cunoască modul de utilizare, semnificaţia sau chiar denumirea? Analiza vechilor depozite muzeale, cercetările în casele vechi, în pivniţe şi poduri diferă ele în cazul acesta în mod substanţial de descoperirile obiectelor aflate sub pămînt? Privind în mod invers problema, arhivele şi inscripţiile, miniaturile şi mozaicurile nu furnizează adesea datele reconstituirii contextului care lipseşte, făcînd posibilă descoperirea gîndurilor creatorilor pentru obiectele arheologice?

Se poate spune deci că dacă descrierile diferă mai puţin prin consistenţa şi varietatea informaţiilor la care se referă decît prin calificarea epistemologică a datelor pe care le mobilizează, se poate ajunge la a considera descrierea etnografică, în opoziţie cu cea arheologică, ca descrierea care împarte caracteristicile obiectelor în două categorii, după cum au fost făcute: prin observarea fină şi analiză sau impusă de denumire, tehnica de fabricaţie şi de utilizare. De aici pornesc diferitele tipuri de aplicaţie ale informaticii în tratarea colecţiilor etnografice: gestiunea colecţiilor şi studii documentare.

În ceea ce priveşte gestiunea, se pun anumite probleme: Care sînt obiectele conservate? Cum au fost achiziţionate? Cu ce preţ şi în ce condiţiuni? De cine şi unde? Care este stadiul de conservare? Unde sînt păstrate şi cui aparţin? Au fost expuse, desenate, fotografiate, analizate, publicate? Nu este necesar să multiplicăm întrebările pentru a arăta că gestiunea colecţiilor etnografice este o chestiune de optimizare, după

https://biblioteca-digitala.ro

anumite criterii variate : volumul spaţiului disponibil, grija faţă de patrimoniu, viteza de rotaţie etc. Cea mai bună soluţie pentru realizarea unei descrieri veridice constă în desprinderea riguroasă a caracteristicilor necesare gestiunii, care trebuie enunţate în categoriile cerute de practica administrativă şi în categoriile necesare tratării obiectelor din punct de vedere ştiinţific, care răspund unor norme independente de cele administrative.

Izolarea unei zone de referinţă în cartoteci şi fişe de descriere permite astfel să se întocmească pe cale automatică listele necesare, pe care să le introducem în ordinator în tirajele necesare raţionalizării operaţiilor de gestiune.

Pentru studiile documentare, pentru colecţiile care cuprind un număr mare de obiecte, cum sînt cele etnografice, automatizarea metodelor de apel şi cercetare a obiectelor ca şi aplicaţiile informaticii sînt foarte necesare. Aplicarea tehnicilor moderne presupune în final substituirea limbajului obişnuit, în care sînt redactate inventarele şi fişele descriptive, printr-un limbaj documentar normat şi în consecinţă, realizarea unor lexice speciale. Cînd materialele conservate sînt plante sau animale, problema este simplă : identitatea este fixată printr-un sistem de clasificare general admis în literatura de specialitate, care permite cercetătorilor să le regăsească cu certitudine. În cazul colecţiilor etnografice, problema este diferită. Cum se poate identifica un obiect, după denumirea sa de la teren ? În acest caz, orice comparaţie este imposibilă fără consultarea dicţionarelor. Calea cea mai bună pentru a putea avansa în cercetările documentare este de a forma lexice, în care să se fixeze sistematic corespondenţa între limbajul obişnuit, limbajul de referinţă şi limbajul documentar. Formarea pe cale automatică de cataloage, care este în curs de realizare în Franţa, este posibilă şi la noi după o pregătire minuţioasă.

Dar, oricît de avansate ar fi ele, cercetările documentare nu sînt altceva decît operaţii preliminare, un simplu apel la datele pe care ni le propunem să le analizăm. Fără îndoială că determinarea variabilelor descriptive depinde de calea teoretică predominantă în identificarea categoriilor indigene. Dar această masă de informaţii poate să rămînă, în scopuri documentare, rezumată sau sumară. Două tipuri de aplicare se pot distinge pentru analiza aprofundată a colecţiilor. Una se referă la analiza internă sau analiza formei datelor caracterizînd obiectul însuşi, alta la analiza formei datelor în raport cu variabilele exogene sau la analiza externă.

Pentru edificare, cităm exemplul de documentaţie automatică realizată la Muzeul naţional de arte şi tradiţii populare din Paris, unde pentru o colecţie de 10 000 de obiecte s-au efectuat în timpul congresului probe practice deosebit de concludente.

Ne-am oprit mai îndelung asupra acestor probleme practice discutate în cadrul primului congres de etnologie europeană, pentru a scoate în relief necesitatea formalizării evidenţei muzeale în ansamblul ei, în vederea prelucrării datelor pe cale automatică. Rezultatele care se pot obţine pe această cale, pentru realizarea unor lucrări de amploare, cum ar fi de pildă „Atlasul etnografic al R. S. România", sînt de deosebită importanţă. Am subliniat pe de altă parte şi diferenţa dintre obiectul etnografic şi cel arheologic, deoarece există încă, în concepţia unor specialişti, ideea potrivit căreia, pentru întocmirea fişelor etnografice este suficient să ai obiectul în faţă, ceea ce, aşa cum s-a discutat şi în cadrul congresului, este complet greşit, deoarece datele rezultate din cercetarea ştiinţifică pe teren permit încadrarea obiectului în contextul apariţiei şi evoluţiei lui. Fără cunoaşterea obiectului în funcţionalitatea sa, fără termenii locali, fără semnificaţiile sale, obiectul rămîne o piesă „moartă", care nu poate spune decît foarte puţin cercetătorului. Cum foarte multe din obiectele etnografice din muzeele noastre, colecţionate înainte de 1948 sau provenite de la diverşi colecţionari, nu sînt însoţite de documentaţiile necesare, cercetările muzeelor vor trebui să urmărească în viitor, în mod constant, şi acest scop : completarea fişelor, atît cît mai este posibil, cu toate datele necesare.

În afara şedinţelor plenare, unde, aşa cum s-a subliniat, referatul de deschidere a fost prezentat de prof. dr. docent M. Pop, în cadrul comisiilor pe probleme, R. S. România a fost prezentată cu cinste de specialişti din diferite institute sau muzee.

Astfel, programul pe comisii a cuprins multe comunicări, după cum urmează :

Comisia 1. „Comunicaţii" : I. Cajal-Marin, M. Constantin, M. Stroia, „La presse du XIX-ème siècle : une importante source d'information pour les études ethnographiques roumaines".

Comisia 2. „Utilaj şi tehnică agricolă" : I. Armăşescu, C. Mirescu, „Une technique archaïque : le battage du blé à la „dosca" (tribulum).

Comisia 3. „Poetica populară — balada" : C. Vrabie, „Structure du discours „balladesque", şi N. Manafi-Coatu, „Les deux langages praxis et poesis dans l'incantation thérapeutique roumaine".

Comisia 4. „Obiceiuri calendaristice şi sărbători contemporane" : S. Iancovici, „Croyances et pratiques anciennes à l'occasion de la Pentecôte", G. Comanici, L. Stoica-Vasilescu, „La signification de l'arbre vert dans les coutumes calendaires des Roumains et des Saxons", E. Comişel, „Les coutumes calendaires roumaines", V. Cordun, „Types et fonctions de la „chemise de la peste" en Roumanie", V. Medan, „Le chant de la couronne de blé dans un village de Transylvanie", S. Larionescu, „La commémoration des morts dans les Karpates occidentales de la Roumanie", L. Ghergariu, „Les coutumes de la Nouvelle Année en Roumanie", E. Petruţiu, „La coutume de căluşari dans la plaine de Transylvanie".

Comisia 5. „Arhitectura populară şi muzeele etnografice în aer liber" : N. Dunăre, „Contribution à l'étiologie de la ferme à cour fermée et renforcée chez les peuples européens et avoisinant l'Europe", R. O. Maier, „La reconstitution des moulins antiques de la Roumanie".

Comisia 6. „Organizarea familială" : M. Vulpe, „Termes d'appelation familiale dans les parlers

https://biblioteca-digitala.ro

roumains. Tradition et innovation", G. Stoica, „L'influence de la famille sur la structure de l'habitation paysanne roumaine", V. V. Caramelea, Gh. Geană, L. Tomescu, „Les changements de l'organisation traditionnelle familiale dans le milieu rural de Roumanie".

Comisia 7. „Filme": G. Manolescu, „Coutumes contemporaines de printemps en Roumanie".

Comisia 8. „Relații interetnice în Europa contemporană": R. Vulcănescu, „L'étude interdisciplinaire des relations interethniques", P. Simionescu, „Implications structuralistes de l'isogramme ethnologique".

Comisia 9. „Cultura populară și expresia sa muzeografică": V. V. Caramelea, „Les travaux d'un laboratoire permanent sur terrain d'anthropologie sociale et culturelle".

Așa cum rezultă din cele de mai sus, R. S. România a fost reprezentată cu referate la toate cele nouă comisii de lucru și, ceea ce este mai important, ele au fost apreciate pozitiv, școala românească de etnografie fiind considerată foarte modernă.

Dacă adăugăm la aceasta faptul că Institutul de film științific de la Göttingen, R. F. a Germaniei, a prezentat mai multe filme etnografice românești, realizate cu specialiști din R. S. România, și că, în cadrul probelor practice, ing. I. Georgescu a prezentat un metronom invenție proprie, care s-a bucurat de succes, înțelegem de ce, ca un corolar, la ședința plenară a Societății internaționale de etnologie și folclor, care a avut loc în ziua de 27 august 1971, prof. dr. docent Mihai Pop a fost ales președinte.

Alegerea, aprobată în unanimitate de specialiștii a numeroase țări prezenți în sală, se datorește activității depuse pînă în prezent de M. Pop în cadrul Societății internaționale de etnografie și folclor ca vicepreședinte, dar este și o recunoaștere a prestigiului de care se bucură specialiștii și școala etnografică românească dincolo de hotare.

dr. Georgeta STOICA

Ion Cătuneanu, Sergiu Pașcovschi, Matei Tălpeanu, Felicia Theiss, „BIBLIOGRAPHIA ORNITHOLOGICA ROMANIAE"

Salutăm cu vie satisfacție apariția volumului „Bibliographia ornithologica Romaniae", utilă atît specialiștilor ornitologi sau zoologi cît și celor care fac primii pași pe drumul cercetării științifice.

Literatura de specialitate în domeniul ornitologiei a fost și este greu de consultat deoarece este risipită, în marea ei majoritate, în diverse publicații periodice. Ca atare, apariția unui ghid bibliografic în acest domeniu era așteptată cu viu interes.Cele cîteva liste bibliografice apărute pînă acum (Schnapp, Papadopol, Helving — 1963; D. D. Vasiliu — 1968 și 1969) incomplete și cu unele erori tipografice sau de redactare, erau greu de consultat și, în consecință, specialiștii în domeniul ornitologiei erau obligați, pentru a-și completa datele documentare, să cerceteze cataloagele multor biblioteci, pierzînd astfel un timp prețios din activitatea lor practică.

„Bibliographia ornithologica Romaniae" cuprinde 3465 titluri, publicate în volume separate sau ca articole în 231 publicații periodice. Sînt incluse în această listă și lucrările unor autori străini referitoare la ornitofauna din țara noastră.

Lucrările, mai vechi și mai noi (din 1716 pînă în iulie 1970), sînt grupate în ordinea alfabetică a autorilor (sau a titlurilor, acolo unde nu sînt specificați autorii). Un index al autorilor (cu pseudonimele cunoscute), indicînd anii și numerele lucrărilor citate, grupează lucrările acestora, ușurînd astfel căutarea datelor ce interesează. Pentru delimitarea teritoriului la care se referă o lucrare sau alta se folosește indexul publicațiilor cu numele de ordine grupate pe provincii istorico-geografice.

Desigur, dacă se făcea și un index al speciilor despre care este vorba în fiecare lucrare în parte, ar fi ușurat și mai mult consultarea întregii bibliografii, cititorul nemai fiind nevoit să răsfoiască întregul volum pentru a afla ceea ce-l interesează.

Dar, așa cum afirmă și autorii în introducere, lucrarea nu se pretinde a fi exhaustivă, așteptîndu-se „sugestii și completări" din partea tuturor celor care pot ajuta „cu sfatul și cunoștințele lor".

V. IACOB

JEAN DORST, 1970, „ÎNAINTE CA NATURA SĂ MOARĂ" P. 474, Ed. Științifică, București (traducere din limba franceză a lucrării „Avant que nature meure")

La numai un an de la apariția în Elveția a ediției a 2-a a lucrării lui Jean Dorst: „Avant que nature meure", am putut găsi această valoroasă carte în toate librăriile din țara noastră. Traducerea excelentă făcută de Gusic Vladimir ca și reproducerea figurilor bine executate de către Ed. Științifică, ridică la nivelul dorit valoarea acestei monumentale lucrări.

Stilul viu, cursiv, cu o bogată ilustrație, face accesibilă cartea tuturor categoriilor de cititori, dar cu toate acestea niciodată nu este evitată exactitatea științifică a datelor.

După o prefață la ediția românească scrisă magistral de academicianul Ștefan Milcu, urmează o prefață scrisă de Președintele Fundației Mondiale pentru Ocrotirea Naturii Sălbatice, apoi o alta de Roger Heim, directorul Muzeului de Istorie Naturală din Paris, urmată de cuvîntul înainte al autorului, intitulat foarte plastic „Dezechilibrul lumii moderne" și apoi prefața la a 2-a ediție a

https://biblioteca-digitala.ro